

HEMBYGDEN

Medlemsblad för
Upplands Väsby Hembygdsförening

Nr 1 Februari 2009
Årgång 37

Innehållsförteckning

Ordföranden har ordet.....	3
Program månad?	4
Hedlunds historier.....	6
Runby (forts. från nr 4, 2008).....	7
Runorna talar.....	9
Det var året 1719 (3).....	12
Ur hävderna.....	14
Ska du städa i skåp och lådor?	14
Ett öde	15
Backspegel.....	17
Till minne av Albert	18
Ur ett annat perspektiv	20
Nytt remissvar på detaljplanen för Norra Messingen	21
Det var en gång	27
Förälskad i Tom Trick.....	28
Almqvistaren.....	29
Korsord 1-2009	30
Vykort med Väsbymotiv	32

Där inget annat anges har fotona tagits av Inga Lisa Gustafsson.

www.upplandsvasbyhembygdsforening.se

För innehållet i artiklarna svarar respektive författare.

Ansvarig utgivare: Inga Engdahl • Layout: Tryckpunkten (e-post: tryck.en@telia.com).

Tryck: Wäsby Tryckeri. Tryckt med miljövänlig färg och miljövänligt papper i 800 ex.

Ordföranden har ordet

Faccus et laborenihit pa que culluptur assit quasit laboriam lautatio. Ut quissi con eliquis rem volorem qui ipsam que occaepero et alique voloreperspe asimiliquia vel magnim aut fugit fuga. Lesedi arunt et laborem net assumenis molore vitis ut laccae ipsae nos secte volute rat ex evel eius es nos dignatur aria nimillisquo quostia temquunt despit estiund ipitatisquae molorerum sedit velest, optasitat venis eaquatem ipsandi im into et est eventem porpostem easti ullabore rest ut am faccabo. Pa veribus vid quae eaque laut unt accuptas non nobis et, nobis adi berciur andam ut alitia sanimus utendae ratibearum volupta nost velis quo beror molorpo rempos et ut ommolor aut alit accum et dis del ipsa nitatur, seriatet aut earum nobisin cipsam, odis nonsequo tectatius res arum eos sequas reptaqueae que sum fugit, sus, santio esequis quodio. Et disit, a ilicto est, officitio desedi omnis consequod utas res aliqui am il molum, et lis dis et ut utet quatio a inciam quod qui doluption estores edigeni molloribere, tem volute proribus es ernate porum relectus ea nobis acim qui tet dolora non paria asitinctora cum il ipsumquid ma arcipsa musamenti consequam qui blaborum haribusamus ea sendit, quatem quam quibus qui accum autem harchitibus sed esto omniminvel inus atur ressimp orehent fugit et haris aliquiam net peris ipsam facerfe ruptat et aut exped enist, volorehent derumqu amenite ius coris milis ut volorecum, sam re vit odionsectur, sapellor molorendem ati omnis maio officil lesitium dolupti orerita tatiunt quam etus excero que voluptatur ate cus.

Rio. Dae nost ipicienis sedio. Epro optatius idebis aut as se nat quae eaqui oditature magnatur? Uga. Udaestibus, odipiscil isquo voluptas modis eastia que que di doluptaqui non re, secae videl is ipicatiscia voloruaptatis evenis debitias aspersp edicit explatent aspidel laborerio et pa consequunt unda doluptione mil experatque pligenditate que iunto blabora tendestium eosamus es asint.

Faccus et laborenihit pa que culluptur assit quasit laboriam lautatio. Ut quissi con eliquis rem volorem qui ipsam que occaepero et alique voloreperspe asimiliquia vel magnim aut fugit fuga. Lesedi arunt et laborem net assumenis molore vitis ut laccae ipsae nos secte volute rat ex evel eius es nos dignatur aria nimillisquo quostia temquunt despit estiund ipitatisquae molorerum sedit velest, optasitat venis eaquatem ipsandi im into et est eventem porpostem easti ullabore rest ut am faccabo. Pa veribus vid quae eaque laut unt accuptas non nobis et, nobis adi berciur andam ut alitia sanimus utendae ratibearum volupta nost velis quo beror molorpo rempos et ut ommolor aut alit accum et dis del ipsa nitatur, seriatet aut earum nobisin cipsam, odis nonsequo tectatius res arum eos sequas reptaqueae que sum fugit, sus, santio esequis quodio. Et disit, a ilicto est, officitio desedi omnis consequod utas res aliqui am il molum, et lis dis et ut utet quatio a inciam quod qui doluption estores edigeni molloribere, tem volute proribus es ernate porum relectus ea nobis acim qui tet dolora non paria asitinctora cum il ipsumquid ma arcipsa musamenti consequam qui blaborum haribusamus ea sendit, quatem quam quibus qui accum autem harchitibus sed esto omniminvel inus atur ressimp orehent fugit et haris aliquiam net peris ipsam facerfe ruptat et aut exped enist, volorehent derumqu amenite ius coris milis ut volorecum, sam re vit odionsectur, sapellor molorendem ati omnis maio officil lesitium dolupti orerita tatiunt quam etus excero que voluptatur ate cus.

Rio. Dae nost ipicienis sedio. Epro optatius idebis aut as se nat quae eaqui oditature magnatur? Uga. Udaestibus, odipiscil isquo voluptas modis eastia que que di doluptaqui non re, secae videl is ipicatiscia voloruaptatis evenis debitias aspersp edicit explatent aspidel laborerio et pa consequunt unda doluptione mil experatque pligenditate que iunto blabora tendestium eosamus es asint.

Upplands Väsby Hembygdsförening inbjuder:

BOKLOPPIS

vid hembygdsgården

lördagen den 21 februari
kl 13 - 15.

Romaner, deckare,
spänning, äventyr, barnböcker,
och facklitteratur

**Kom
och
fynda!**

Hembygdsgården: Hagvägen2/Pukslagargatan

Upplands Väsby Hembygdsförening inbjuder:

Upplands Väsby
Hembygdsförening

Årsmöte

Hembygdsföreningens medlemmar kallas härmed stadgeenligt till ordinarie årsmöte i ladugården lördagen den 21 mars kl 13 i ladugården.

- Esko Melakari föreläser om märkesåret 1809 när Sverige och Finland delades
- Kaffeservering

Verksamhetsberättelse, bokslut och revisionsberättelse tillhandahålles på årsmötet eller rekvideras från sekreteraren. Eventuella motioner skall vara styrelsen tillhanda senast tre veckor före mötet.
Välkomna!

Hembygdsgården: Hagvägen2/Pukslagargatan

Upplands Väsby Hembygdsförening inbjuder:

Bokcirkel

200 år sedan Sverige och Finland delades. Skönliterär bokcirkel mars-april om tiden kring 1809. Torsdagar på Hembygdsgården med början den 26 mars. Begränsat platsantal. Anmälan senast den 13 mars till Susanne Bergman, tfn 590 858 84

Hembygdsgården: Hagvägen2/Pukslagargatan

Upplands Väsby Hembygdsförening inbjuder:

Carl Jonas Love Almqvist i tal och ton

Onsdagen
den 15 april
Litterär salong
på biblioteket

Samarrangemang

Se vidare i lokalpressen och särtryck

Hembygdsgården: Hagvägen2/Pukslagargatan

Upplands Väsby Hembygdsförening inbjuder:

Fru Wendela

Monolog av och med Solveig Faringer om Upplands Väsby store författare Carl Jonas Love Almqvist och Sveriges första kvinnliga journalist Wendela Hebbe.

Onsdagen den 22 april kl 19-21

på biblioteket.

Avgift 40:- för medlemmar i

ABF Seniorakademin,

Upplands Väsby Hembygdsförening och

Bibliotekets vänner,

övriga 60:-

Hembygdsgården: Hagvägen2/Pukslagargatan

Upplands Väsby Hembygdsförening inbjuder:

Klimatdagar i Upplands Väsby

- Elva gröna punkter för miljöhänsyn i trädgården.
Föredrag i ladugården den 23 april kl 19
- Miljötrampet - start och mål vid hembygdsgården.

Var med och se på när vi drar ut och städar våra hästdragna vagnar och slädar. Vi serverar ekologiskt kaffe med dopp i vårt miljöcafé. Vår Loppis är öppen. Lördagen den 25 april.

För mer info se särtryck och annonser i lokalpressen om miljödagarna 23-26 april

Samarrangemang med kommunen och näringslivet

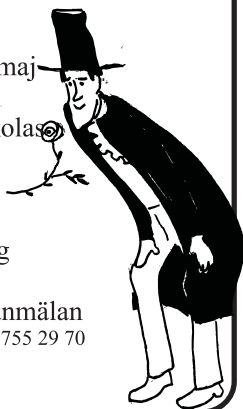
Hembygdsgården: Hagvägen2/Pukslagargatan

Upplands Väsby Hembygdsförening inbjuder:

I CJL Almqvists litterära fotspår

Vårvandring
med Kjerstin Björkman

Söndagen den 3 maj
Samling kl 11
vid Bollstanäs skolas
parkering

Medtag kaffekorg

Obligatorisk förämälan
tfn 590 320 82 el 070-755 29 70

Hembygdsgården: Hagvägen2/Pukslagargatan

VÅRSTÄDNING

på Hembygdsgården

Vi städar ute och inne

Lördagen den 9 maj

kl 10-13

Lennart Hedlund, född och uppvuxen i Upplands Väsby, har lovat ge Hembygden några glimtar av sina barn- och ungdomsminnen. Här kommer den tjugonionde av

Hedlunds historier

Ny öknamnspromenad i Väsby på 30-40 talet.

Vi börjar med nuvarande Optimusvägen och går ner mot "Kistan", en större Optimusfastighet, nästan nere vid ån.

Där bodde Snickar-Jerker, Fnittran, Slampen och Issla. Innan vi kom dit, hittade vi Olle-Linkan och Gubben Sahlberg, som var kusk på Optimus.

Vi fortsätter söderut och där möter vi Döva Janne och Snutte, Krukmakarn, Tvätt-Hilda och Gubben Zeta. In mot Optimuskåkarna igen träffar vi Kronis och Eslöv. Vi får fortsätta upp mot Vilunda och hälsar på Kungen och en bit därifrån Rövarn och Kikke.

Det blir en promenad till Stora Konsum, där

i grannskapet bor Brotte och intill driver Sme-Oskar sin verkstad. Längre upp i Björkvallabacken bor Kassör Löfgren (inget öknamn, men beteckningen gick nästan som ett sådant). Därefter kommer Tjocka Berta, en lärarinna för de yngre, som var mycket känd för att passa på att torka sig om näsan med gardinerna, då hon tittade ut genom fönstret. Gubben Norrbom, överläraren, kom sedan och Kalleman, och på andra sidan vägen kom Biffen, och längre upp KUL. Vi fortsätter mot St. Vilunda och hittar Bolle-Boll, Ärtan och Slingen. Längre fram mot nuvarande Rondellen hittar vi Barnmorskan Jansson, Laban och Pelle-Vrång, och sist Kvickman. Upe på åsen, som då fanns kvar, bodde Höns-Lasse.

Hemåt igen hittar vi Taxen, Fisk-Pelle, Kniven, och än längre ner Huttlas och Muffen.

(forts. från nr 4, 2008)

Runby

Många regementspastorer har bott på Runby gård sen 1700-talets början.

För en tid sedan (skriver Egon Lindholm 1968) fick Upplands Väsby Hembygdsförening ett stort antal handlingar angående Nedre Runby. Det var herr Nils Mård i Runby och hans förfäder, som varit förutseende nog att spara dessa gamla papper för oss senare tiders Runbybor. Handlingarna visar många intressanta detaljer ur folkets och byns liv under de gångna seklen. Det är gamla synehandlingar från 1724 och fram till mitten av 1800-talet. Handlingarna gäller ”Regementspastorn vid Kungl. Livregementet till häst bostad”. Det är alltså den gård, som senast brukats av lantbrukare Herbert Söderlund. Han blev den siste arrendatorn på Runby gård (Hembygdsgården).

Det är syningsprotokoll, som upprättats då det var ”Regementspastorns vid Kungl. Livregementet till häst” tillförordnade boställe. Men i slutet av 1700-talet blev det förändrade villkor så att det förordnades till andra militära personer. Här kommer en liten redogörelse över vilka personer som innehade det under de nämnda åren.

Först nämnes Magister Erick Aronius, som innehade det till den 1 april 1700. Från nämnda tid till den 1 maj 1709 innehades bostället av Magister Michael Sollenius. Denne var född i Ångermanland, bondson från Sollefteå socken och blev pastor vid regementet. Han var kyrkoherde i Torstuna, Uppsala stift 1709.

Under en tid av sex månader innehades det av en Magister Nils Wennman och till den 1 maj 1717 av Magister Erich Monthelius.

Intill den 1 maj 1724 var det förordnat till Magister Erich Schalenius. Han var bondson från Knivsta. År 1696 begärde han besked vid Consistoriet för att få studera teologi och bli präst, emedan han mistat ett öga, vilket beviljades. Han var krigspräst under Karl XII och bevistade slaget vid Hålsingborg. 1724 blev han kyrkoherde i Söderala och dog samma år.

Den 1 maj 1724 tillträdde Magister Erich Undeen, sedermera prost i Mariestad. Han var född den 18 maj 1688, bevistade fälttåget i Norge 1716 och 1718 samt var närvarande vid konung Karl XII:s död utanför Fredrikshald, gjorde sedan tjänst i Roslags skärgård under ryssarnas gruvliga härjningar 1719. Han blev regementspastor 1724 och dog den 12 maj 1750.

Undeen innehade gården till midfastan 1741, då den tillträdde av Magister Justus Hanswolff, som bodde där till samma tid 1747, då höglärde Herr Magister Johan Maurits Holmqvist tillträdde och innehade den till midfastan 1760.

Regementspastorn ”ärevördige herr Sven Wickman” tillträdde från denna tid. Vid husesyn den 14 oktober 1774 hade han avlidit. Under pastor Wickmans tid på Runby byggdes år 1765 den nuvarande röda stugan. Den var då något längre, vilket man ännu idag kan se på grunden.

Vid midfastan år 1775 kom ”Regementspastoren Wällborna herr Uno von Troil” till Runby. Denne innehade gården till midfastan 1780. Ur ärkestiftets herdaminnen läser vi om denne: Doc. Uno von Troil född i Stockholm den 24 febr. 1746, son av ärkebiskopen doc. Samuel Troilius. Utänmdes till biskop i Lindköpings stift 1 okt. 1780. Ärkebiskop 1786. Mycket lärd man.

von Troil var den siste regementspastorn på bostället. Vid ovannämnda tidpunkt tillträdde ”Quartermästaren och regements Beridaren herr Anders Söderström”. Han avled den 13 mars 1785. Det kan nämnas att de regementspastorer, som innehade hemmanet, inte bodde där utan hade arrendatorer eller s.k. åbor boende där.

Antec. i häftet : Sven Wickman bodde på gården.

Pukslagaren från Afrika

Vid midfastan 1786 kommer den så ofta omtalade Regements Pukslagaren herr Anton Zamore. Han var född i Algeriet och kom upp till den snöiga nord och fick sin fasta punkt här i Runby. Den 14 oktober 1814 dog Zamore.

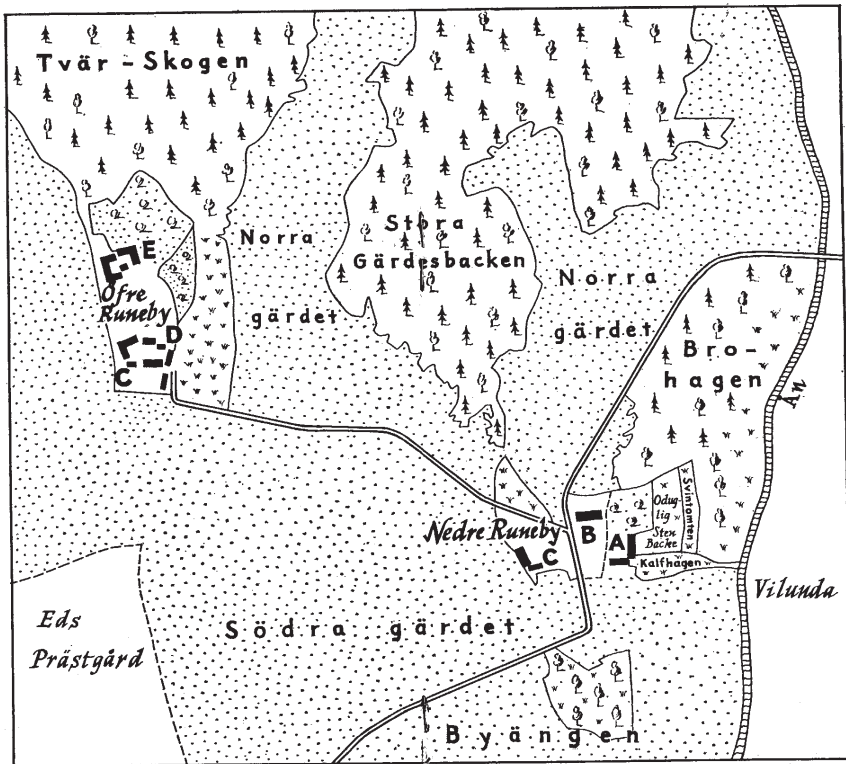
Året därefter tillträdde regementspikaren Johan Carl Fr. Feiblekorn. Den 14 mars 1820 tillträdde "Indelningshavaren Fanjunkaren N Appelqvist." Denne hade bostället kvar till sin död den 18 mars 1838.

Efter detta blev det utarrenderat till kyrkoherden uti Eds och Sollentuna församlingar, herr Carl Erik Karlstén. Hur länge han hade det framgår ej, men vid husesyn den 14 mars 1847, då organisten Johan Wallinder tillträdde, var en arrendator Anders Brodin avträdare. Denna var troligen arrendator under kyrkoherde Karlstén.

Under arrendator Brodin påbörjades uppförandet av den nuvarande huvudbyggnaden. Den var ännu inte färdigställd, då organisten Wallinder tillträdde år 1847, varför han vid husesyn fick åläggande att göra detta. Den antogs då som huvudbyggnad. Vid midfastan år 1857 överlät organisten Wallinder sin arrenderätt till J.A. Sellberg.

Det är en växlingsrik och intressant historia vi får oss till livs ur dessa syneprotokoll. Jag har bara givit upplysningar om vilka som innehaft brukningsrätten under de nämnda 150 åren, men mycket mera av gårdens historia kan utläsas ur handlingarna.

Forts. i nästa nummer.

Skiftesdelningskarta från 1764 i lantmäteristyrelsens arkiv, återgiven av kartredaktör Lars Jansson efter avritning av Egon Lindholm. För orienteringens skull kan anges, att vägen som i kartans nedre del går fram mellan "Byängen" och "Södra gårdet" är den nuvarande Edsvägen, som dock inte gick längre fram än till Hagvägen. Vid första stjärnhuset vek den av och följde sedan samma sträckning som nuvarande gångvägen ned till tunneln. A betecknar den enda kvarvarande gården i Nedre Runby, B torde vara "Vita gården" och C en tredje gård, som legat bakom Lamellens övre del. Trädmarkeringen ovanför "gen" i "Byängen" markerar de stora gravhögrarna. I Övre Runby ses beteckningarna för husen i de ännu kvarvarande gårdarna, fastän husen inte torde vara de samma mer än till någon del.

Runorna talar

Gravfält möter man ju överallt i Uppland – här rörande från den tid, då enligt Olaus Magnus ”var släkt hade sin egen ättehage vid sin bolstad.” Många järnåldersgravfält finns också runt om Löwenströmska lasarettet i hela den bygd, där vi nu rör oss. Ett intressant fynd gjordes så sent som 1956. Vid grävning för pannrum under den gamla komministergården i Hammarby påträffades en vackert ornerad, klotrund sten, ett s.k. gravklot, som kanske en gång smyckat en forntida gravhög på lasarettområdet. På det svenska fastlandet finner man gravklot blott i Mälardalsskapen, men de är inte vanliga. Inom Upplands landamären har påträffats endast ett 30-tal sådana klotstenar, i Södermanland blott ett 20-tal och i Västmanland c:a 10 st.

Klotet från Hammarby uppvisar enligt landsantikvarien Nils Sundqvist ”ett unikt inslag i sin ristningsdekor, nämligen tredubbla koncentriska ringar i de fyra sfärfälten.” Frapperande är vidare ”att Hammarbyklotet har en kraftig stenfot, något som detta synes vara ensamt om.” Dateringen av sådana gravklot är svårutredd. Möjligen kan de gå ner till romersk järnålder, men andra omständigheter synas ge vid handen, att de också tillhör folkvandringstiden (400-talet till 700-talet e.Kr.)”

Den som eljest på ett mycket tidigt skede uppmärksammade traktens fornminnen var en där bosatt prästman, Martin Aschaneus, vilken 1620 blev kyrkoherde i Fresta och Hammarby pastorat och 1630 nämnes som antikvarie. Bristen på kritik, som han delade med hela sin samtid, gjorde att hans fornforskargärning i huvudsak betraktas som samlarens. Men han var också poet. Han bör ha varit betagen och tjugad av att söka det gamla i denna bygd, där – för att citera hans sentida efterföljare som skald, Olof Thunman – mångenstädes

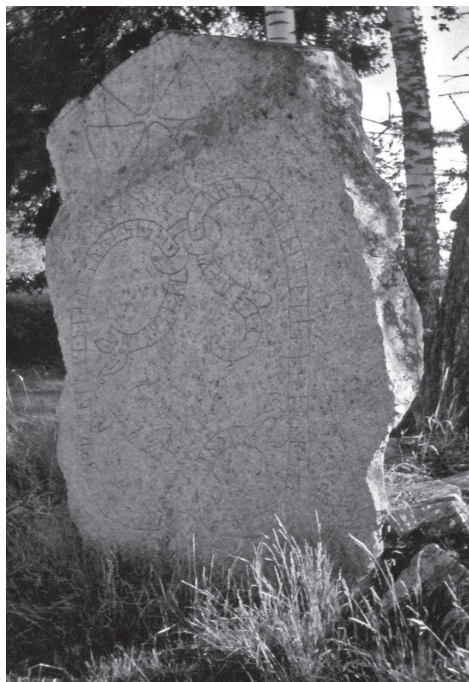
”runornas lavgrå tal

susa ur ristad sten.”

Ty nejden är i jämförelse med övriga Upplandsbygder alldeles ovanligt rik på runstenar. Det är tillbörligt att vi stannar inför den ståtliga och praktfulla sten av rödaktig granit, som är rest vid infarten till lasarettet, där den drar blickarna till sig. I höjd är den bortåt tre meter, i bredd mer än en

och en halv meter – något av en bjässe. På grund av sin storlek var den med välbehag känd redan av stormaktstidens ivriga arkeologer, givetvis av den nyss omtalade Aschaneus, men också av en Bureus och en Peringsköld i hans Monumenta Uplandica. Olof Celcius d.ä., liksom de nämnda arkeologerna en mångfrestare, för vilken nästan intet var främmande, reste förbi stenen den 22 juni 1727 och antecknade ännu: ”Hammarby byn utmed Stockholmsvägen en stor sten”. Men sedan kom förnedringens tid. Stenen har ramlat och helt eller delvis överhöljts med jord. Bror Emil Hildebrand, den äldre av de båda riksantikvarierna med detta namn, sökte förgäves efter stenen sommaren 1866. Det blev Richard Dybeck, fornforskaren, skalden och tonsättaren, förbehållet att gräva fram den i dagen.

I sitt stora arbete ”Sveriges runurkunder” berättar han härom: ”Den väldiga stenen är nyligen återfunnen djupt sjunken i marken, upptagen, flyttad åtta famnar till en högre plats, samt där

Runstenen vid lasarettet

rest nära några gravkullar och icke långt från grundvalarna efter forna Hammarby by.”

I hans ”Berättelse från 1867” beskrivs hur stenen återfanns: ” Vid det jag besåg de mindre gravkullar, vilka äro på åsen nordväst från Hammarby kyrka, invid landsvägen, varseblev jag i landsvägskanten en sten, som föga höjde sig över jorden, och vid närmare efterseende samt sedan någon jord blivit borttagen, fanns i hans översta kant en del av ett ristat kors. Jag märkte nu att han var den ene av de förlorade Hammarbystenarna. Han upptogs någon tid därefter, flyttades till en högre plats på andra sidan om landsvägen och restes där. Kostnaden var stor, men många med mig anse åtgärden i alla avseenden mer värd och fruktbringande än fyndet av t.ex. en guldarmring, vilken ofta inlöses för högre belopp. Här hava redan folk i tusentals fått se och förnimma vad värde tillmätas fornlämningar och många av allmogen hava uttryckt sin förvåning över värden samt uppgivit andra dylika i sina hemtrakter – fast icke så obegripligt stora.”

Översatt till nutidssvenska är runslingans inskrift så lydande:

”Djärv och Andsvar och Fulluge läto
resa stenen efter Gerbjörn, sin fader.
Gud och Guds moder hjälpe hans ande
och själ.”

Slutorden i Dybecks ovan angivna uttalande gäller än mer i våra dagar. Värdet redan i Dybecks tid ”folk i tusentals” som for där förbi, så har den siffran nu mångfaldigt ökat. Hos lasarettets många patienter, när de hunnit till konvalescentstadiet, liksom för dess stora personal, bör den genom sin mäktighet verka fantasi- och tankeeggande. Likaså för det otal besökande, som för patienters skull eller av annan orsak kommer till lasarettet. Ur publiksynpunkt har den stora Hammarby stenen fått en renässans som aldrig tillförne. Det räcker mycket väl om bara någon tiondel av de passerande stannar inför den i historiskt begrundande. Ty det är den väl värd.

Stenen vid lasarettet anknyter nämligen till en av de gamla storbondeätter med vidsträckt jordbesittningar, som fanns i denna trakt, i detta fall till

den s.k. Hammarbysläkten. Med ledning av två andra stenar, en vid Pickhus och en vid Hammarby kyrka, kan man i någon mån rekonstruera ätten. Den stammar från en viss Gerbjörn (= Spjutbjörn). Han namngav sina söner på ett sätt, som skulle mana till driftighet och hug. Den äldste fick, som vi redan sett, heta Djärv, ”ett i uppländska inskrifter tämligen vanligt mansnamn.” Åt den andre sonen gavs det förnämliga namnet Andsvar (Antsuar), närmast den som pålitligt svarade för något. Kanske tyckte man att det var alltför högtravande, ty i dagligt tal drog man sannolikt samman detta namn till Assur, vilket återfinns på runstenen vid Hammarby kyrka. Andsvar eller Assur var gift med Kättilgård. Den tredje sonen hette Fulluge (Fullhugi) eller mannen med mod i bröstet, den hugstore.

Där möter även avkomlingar i andra eller tredje led av stamfadern Gerbjörn. Djärv hade en son som hette Illuge, ursprungligen ett binamn med betydelsen ”den illasinnade.” Men här får det väl anses betyda något som den hårdføre. Andsvar och Kättilgård hade, efter vad man antar, två avkomlingar med de lättfattliga namnen Ulv och Björn.

Vid Stora Väsby har i åkern hittats en konstrikt arbetad svärdsknapp med guld och inlagda granater. Man vill leka med tanken, att den tillhört

Runstenen vid Pickhus

någon av Hammarbyslåkten.

Elias Wessén har framhållit, att dessa Hammarbystenar från 1000-talet ger oss ett värdefullt exempel på runinskrifternas utveckling under en mansålder. Tidsavståndet från den äldsta av dem (den vid sjukhuset) ”med dess ålderdomliga drag ned till den yngsta (stenen vid Pickhus), som redan antyder runstensstilens upplösning, kan icke vara längre än en mansålder. Den period, under vilken den stora mängden av uppländska inskrifter tillkommit, har varit kort – på sin höjd ett femtiotal år.”

Redan i Hammarbyslåktens fjärde led är man nog inne i en period, då det blev omodernt med runstenar. Den kristna missionstiden var förbi – kyrkor började byggas. De döda lades nu i vigd jord, till en början inom den bogårdsmur, som hägnade kyrkogården. Och där blev de vanligen anonyma. Först senare släktled fick ”sova under kyrkohällen.” Med kyrkornas tillkomst och en förändrad åskådning igensopades spåren av dessa gamla storbondesläkter. Men de försvann inte därmed. De och deras jordbesittningar går säkerligen

Runstenen vid prästgården

igen hos många av våra äldre medeltida frälseätter, vilka ägde ansenliga jordområden.

I november 1957 hittade några pigga pojkar en runsten i en soptipp nära Väsby station. Genom ett verkligt detektivarbete utrönte professor Sven B F Jansson, att den stått inom lasarettområdet, troligen just på platsen för den ursprungliga Hammarby by. Medan den stora runstenen vid enda infartsvägen till lasarettet är från 1000-talets början, har man daterat den nu funna till en tidpunkt ungefär 50 år senare – sålunda från en period, då runstenarna snart skulle upphöra. Det finnes dock ingenting, som direkt tyder på att de därå inhuggna namnen Sigsten, Ärn(mund) och Eliv tillhört den förnämliga Hammarbyätten. Men troligen kunde de räkna frändskap med densamma. Det fanns så få människor på den tiden, att de mera framträdande måste ha varit släkt med varandra. Det var inte ”vem som helst” som fick en runsten till sitt minne.

Här kan också nämnas, att våren 1957 fil.lic. Björn Ambrosiani och fil.stud. Lars Gezelius undersökte tre gravar, ävenledes belägna på själva lasarettområdet och alldeles nära den gamla byn. Två av dem befanns vara från kristendomens första tid med skelett orienterade från väster till öster – och sålunda ungefär samtida med Hammarbyslåkten i dess glansdagar. Den tredje vållade huvudbry. Den föreföll först ha varit byggd som en slags stenkista. Man undersökte den med spänning. Men man fann snart, att ett senare släktled gjort om graven till en jordkällare, som nu var igenfylld. På botten låg skelettet av en småväxt ko, som antagligen trampat igenom källarens tak, utan att detta uppmärksammats av byborna. Man har definierat skrattet som en spänd väntans upplösning i intet!

Artikeln är ett utdrag ur W. Gordon Stiernstedts bok Löwenströmska lasarettet 1809-1959.

Det var året 1719 (3)

Den sommaren härjades den svenska östkusten av ryssarnas galärflotta. Under en dryg månads tid skövlades städer, byar, bruk och herrgårdar i fiendens väg. Östhammar och Öregrund brändes den 17 och 18 juli och de följande dagarna kom turen till bruket i Norra Uppland. Det De Geerska Leufsta ödelades den 25 juli.

Den 23 juli 1719 skriver prosten Ivar Törnboom från Eedhz prästegård till domkapitlet och förfrågar sig ”huru man i dessa bedröveliga krigstider, särdeles här i kontraktet, som till en del så nära gränsar till skären, skall bete sig med kyrkionens sölver, pengar och redbarsta egendom, helst man på åtskilliga ställen ingen natt kan vara säker för fientliga anlopp, vetandes vi för de våre och vårt enskilda icke den ringaste säkerhet. Den högste Gud var allas vår säkraste tillflykt och hjälp.”

Vilka åtgärder som anbefalldes av myndigheterna, kan avläsas i ett par sockenstämmoprotokoll. Redan den 25 juli blev i Hammarby ”förordnat, att tvenne karlar av socken skulle hava var natt vakt om kyrkan, att hon icke av mordbrännare måtte fördärfvas,” och den 26 juli ”hölts sockenstämma med Fredstadz församling, då ock där såsom dagen tillföre uti Hammarby förordnade väktare tvenne natt att hålla vakt, efter den uppsatte förordning om kyrkjan var natt att hålla vakt, till dess Gud s.....? tillstånd tackes förläna.”

Några veckor senare hotades själva huvudstaden av en samlad rysk aktion. De förenade mordbrännarekadern försökte sig på en forcering av inloppet till Stockholm. Företaget misslyckades väl genom försvarsstyrkornas beslutsamma ingripande vid Baggensstaket den 13 augusti, vilket tvang fienden att uppgge huvudmålet, men därmed voro härjningarna ingalunda slut. Östanå stora herrgård i Åkers skeppslag och Roslagskulla blev ett av de närmaste målen för hans skövlarfärd.

Även i Fresta-Hammarbyorten uppbådades allmogen. Så skall ännu den 14 augusti ”övers-teljtnant vid den enrullerade allmogen M.E. Gentschein ha utfärdat en order, som den 16 blev ”genom budkavla uti Hammarby socken kringsänd” och enligt vilken ”alla åboerne i Hammarby socken skulle vara honom till mötes dagen därefter ved Åkersbro att hålla strandvakt emot fienden”, varpå straxt gjordes därtill anstalt.”

I Stockholm hade den överhängande faran på sina håll utlöst ett panikartat beteende, och många av invånarna, särskilt bland de förmögna, hade flytt från staden och begivit sig till sina lantställen.

På Nibble befanns sig i varje fall hovrättsadvokaten Christopher Springer med sin familj och på Eggeby änkekamrerskan Dahlman med söner. Enligt en uppgift skall det ha varit på ”måndagsaftonen” (den 17 augusti), som budkavlarna anlände, och morgonen därpå voro bönderna i rörelse.

Johan Bengtsson i Brunby red till en början till sin närmaste granne Matts Andersson i Skälby. Matts, som hade sadlat sin häst, bjöd Johan in till sig, och när de skulle fortsätta i sällskap med Matts’ dräng Lars Andersson, fick de mitt för porten se herr Carl Dahlman, som var på väg åt Fresta till, och honom tvingade de nu att rida med dem i motsatt riktning. De ville nämligen ”undervisa dem, som vore okunniga, huru de ved ett sådant upptåg skulle bära sig åt,” som Matts sedermera uttryckte sig. Dahlman skall ha svarat, ”att när herren på Tiursåker och herr Springer går ut, så ville han följa med.” I Vik blev Matts kvar, medan de övriga fortsatte till Eggeby, där Johan och Lars följde Dahlman över gården fram till trappan.

Nibble på 1960-talet. Fotograf okänd.

Här mottogs de av assessor Dahlman och en dräng med värja: -Vad tänker ni göra med min bror? frågade assessorn.

Svar: -Inget skall ske honom.

Då drog drängen blankt. Johan hötte med kolven på sin musköt som var oladdad och ropade:

-Har du värja, så har jag musköt!

Assessorn befälde drängen gå, och till Johan sade han:

-Har du någons order?

Johan svarade något om att sådant vore ”efter riksdagsbeslutet att alla som kunna bära gevär skola gå ut.” Trumman hade ankommit, sade han ”och han hade färit sin väg med den som hade trumman.”

De talade också om, varför de ville ha Carl Dahlman med sig. Nämligen för den händelse ”något brev på vägen skulle komma,” så att han kunde undervisa dem.

-Hellre följde jag då själv med, förklarade assessorn.

Han bad nu bonden stiga av hästen, gav honom att dricka och lät honom röka toback. Detta bemötande tycks ha verkat lugnande på Johan, som snart red därifrån, under det att drängen Lars stannade kvar, till dess Matts anlände från Vik och red in på gården.

Matts förklarade sedermera, att hans avsikt endast hade varit att fråga om herr Dahlman vore färdig. Och sedan, då denne ej mer syntes till, hade han begivit sig därifrån i sällskap med drängen.

Hovrättsadvokat Springer hade den dagen varit ute och gått i Nibble gårde med madame Catharina Bouckou men hade just kommit hem, eftersom det var måltidsdags. När de då ”skulle gå över gården dit där de skulle äta”, fick de se Matts i Skälby och hans dräng Lars komma in på gården, och en av karlarna tilltalade herr Springer:

-Är inte ert folk ute än?

-De är borta, och det för länge sedan, svarade hovrättsadvokaten.

-Än I då?

Den tilltalade visste att svara med värdighet:

-När jag skall ut, så lärer jag väl finna mitt rum och med vem jag skall följa.

-Krokryggota skälm är inte för god att gå med! hånade karlarna från Skälby.

-Vems order har ni? Det här har tycke av myteri!

Det blev nu fler otidigheter - ock sådana som protokollet drar sig för att återge -, och till slut ropade herr advokaten ”i alteration” på sina barn, som därefter kom ut.

Bråkmakarna fortsatte emellertid som förr:

-Si där, har inte du dina barn och din vackra fru! Är du för god för att försvara dem?

I detsamma kom Lorens Springer utifrån. Drängen skall då ha sagt:

-Du skall gå ut, om inte den och den tar ved dig. Jag skall skjuta dig för huvudet, din hundsfoott.

Christopher Springer ingav till landshövdingen en färgstark version av det inträffade. Han säger, att upptågsmakarna den 18 augusti skall ha ”tagit sig före att utdriva, såväl på adelns sätesgårdar som ringare ståndspersoners rusthåll och hemman, ägarne, deras barn, praeceptorer och betjänter utan åtskillnad och stort oväsande gjort, hotandes att vilja binda och med tvång utföra dem som icke vill göra dem följde, och säjandes att de själva vore nude som commandot såg åtog och hade nu fått tillfälle att visa vad de med sådant folk hade i sinnet, till vilket utdrivande några ved Nykrogen (i Vallentuna) då varande arrendatorer och frälsefogdar givit sitt bifall.”

Vid höstetinget samma år handlades målet mot Brunnbybonden, Skälbybonden samt drängen i Skälby, varvid talan även fördes mot drängen Anders Persson i Vik. Deras förgripliga uppträdande mot hovrättsadvokaten ville denne förlåta dem, blott de bekände sanningen och angåve upphovsmannen.

Slutet blev också, att de tilltalade tog på sig det mesta av vad som lades dem till last, varefter de alla gjorde avbön och fick eftergift.

Ännu i ett sent skede kvarlägo truppförstärkningar avsedda för huvudstadens försvar, och Fresta-Hammarbyorten fick ända fram till freds slutet behålla sin inkvarteringsbörda.

Smålands regemente tycks ha ingått i dessa styrkor, och en kapten tillhörande förbandet uppges i ett häradsrättsprotokoll ha legat inkvarterad i Torslunda (byn som växelvis tillhörde Fresta och Täby).

Ibland har trupperna fått inköpa vin och oblater för sin fältgudstjänst av sockenkyrkorna. I Fresta hände detta den 26 december 1720 och den 19 februari 1721.

Ur hävderna

Den heliga Birgittas far, lagman Birger Persson av den mäktiga Finstaätten, ägde på sin tid gårdarna Runby och Njursta i det som nu heter Upplands Väsby och som då i en skrivelse kallades Vestby. Runt tiden för Birgittas födelse ägde han också Skällnora.

Birger Persson dog 1328 och att sorgen dränktes i både vin och mat framgår av de räkenskaper som finns kvar efter gravölet.

Mässor, allmosor och hö åt gästernas hästar kostade 40 mark.

Kryddor, som begagnades till kosten: 2½ skålpund ingefära, 1½ skålpund paradiskorn, 1 skålpund kanel, 6 skålpund peppar, 3 skålpund mandel, 105 skålpund ris, 40 skålpund olja, humla, pors och socker för 31 mark.

Viner: 1 fat vitt, 1 fat rött Rochelle, 1 fat Rhenskt, 1 fat Alecium (?). Övriga uppgivna kostnader röra endast småsaker; tyvärr saknas uppgifter om själva rätterna, som begagnades vid gravölet, men man kan av kryddorna döma om deras mängd och myckenhet.

Småposterna rör bårkläden, mattor, banerat, till skolgossar, som stöpte vaxljus, för hårbärge åt gästerna, åt Thomas Målare, åt kockspojkarna, åt präster och klockare.

När en människa låg för döden skickades efter prästen, vilken skriftade; i själva dödens ögonblick erhöll den döde sista smörjelsen, det vill

säga ögon, öron, näsa, läppar och fötter smordes med vigd olja under det prästen uttalade välsig-nande ord.

När döden kommit lades händerna samman till bön och i dem sattes ett brinnande ljus. Vigilier eller nattvakor vid ljus hölls alltid över den döde. Det ännu rådande bruket att taga ut lik genom fönstret och inte genom dörren förekom under medeltiden, då liket ansågs orent, och var detta en kvarleva från hedendomen.

Kistan var först av sten, byggd nere i graven, sedan av trä, och densamme bars till graven på stänger eller bår, täckt med bårklädet. Före kistan bars kors och ljus, och vid ankomsten till kyrkogården ringdes i klocka. Över graven uppkastades en kulle eller hög.

Om kors begagnats på graven vet vi ej, men de förmögnare hade gravstenar eller hällar av koppar med inskrifter och bilder.

Norra sidan av kyrkogården ansågs ohelig och på den begravdes endast självspillingar och odöpta barn.

Anm. Fat (åm) ä. rymdmått = 157 liter

Skålpund ä. sv. vikt = 1/20 lispunkd = 425 gram

Om var som gick åt vid Birger Perssons begravning och begravningssder på medeltiden kan läsas i "Svenska Folket i helg och söken, krig och fred, hemma och ute." Förra bandet, 1882 av August Stridberg.

Ska du städa i skåp och lådor?

Om så är fallet och du hittar sån't du inte längre vill ha, tänk då gärna på vår "Mjölkkammare" där vi säljer begagnade ting. Vi tar alltså gärna emot prydnadsföremål, husgeråd och porslin, och särskilt glada blir vi över äldre textilier. Hela vinsten från försäljningen går direkt in i föreningens kassa och du bidrar därmed aktivt till föreningens verksamhet.

Hör av dig till Barbro Kvist på telefon 590 917 21 eller Siv Rydén på telefon 590 333 46 så hämtar vi sakerna eller ta med det du vill skänka till något av våra arrangemang.

Vi tackar på förhand!"

Ett öde

Jag var icke före äktenskapet med min hustru genom någon art av större eller mindre med henne begången osedlighet förbunden, att vad man kallar honorera ett fel, och gifta mig med henne. Jag hade icke heller vidtalat henne länge förut i äktenskap, eller vad man kallar förlovat mig med henne.

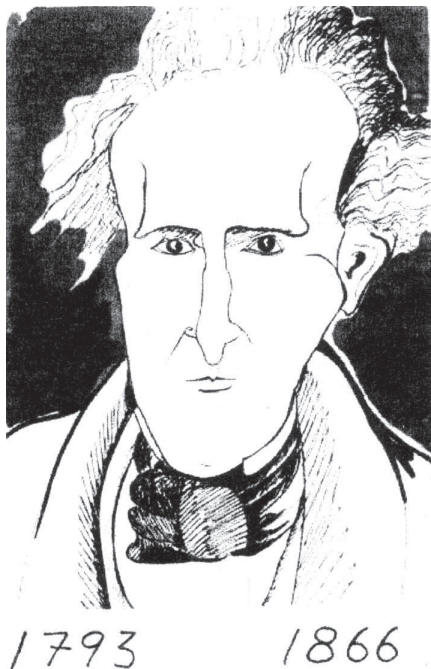
-Intet band mig i vanlig mening att taga henne – blott det, att jag talat om heliga och ädla ämnen med henne från barndomen, och visste att hon var så fästad vid mig att hon skulle vara osäll utan mig. Jag däremot, värderade henne djupt för dess många goda egenskaper, men kände likväl redan då de flere individuella olikheter i sätt att vara, som gjorde det för mig plågsamt att vara ständigt med henne. Ock likväl, utan annat band, än att jag visste detta om hennes tycke, ansåg jag mig böra bjuda henne min hand. Människor som värdera gärningar efter självuppföring skola anse det vara stort och ädelt. Men Gud vet hur det är. Jag vet

åtminstone med mig själv, att jag gjorde det av innersta godhet för henne med åsidosättande av mitt eget jordiska väl (så mycket mer som mitt hjärta känt likhet med en annan – men som jag ansåg orätt för mig att ens tänka på att få äga – efter jag visste att en annan hoppades det av mig.) Andra skola kalla det en ryslig svaghet. I själva verket var det varken ädelhet, eller svaghet – utan det var omöjligheten för mig att bringa över min själ den känslan att en annan varelse suckade över mig. Jag beslöt att hellre för min del svalja mina känslor och lida. – Utgången har visat hur orätt jag gjorde. Nu måste jag framslåpa mina dagar med en varelse som med mig är mycket olikartad. Jag högaktar inför Gud och värderar henne, jag

älskar henne för allt det goda som hos henne finns. Men den känsla mellan makar, som uppkommer av senterad hjärtlighet och själisk likhet, kan icke uppkomma, då denna likhet ej finns. Det är alldeles icke hennes fel. Hon är sådan hon är; icke rår hon därför. Vi hava olika tycken, olika känslor,

olika tänkesätt. I början av vår samvaro led jag mycket: men när jag icke längre kunde dölja min smärta, över att se henne nästan i intet, även det obetydligaste, vilja godvilligt rätta sig efter mig, så försvagades småningom min själ, dystyrhet lade sig över hela mitt väsende, och sedan har jag nog också kunnat göra henne pinsamma stunder. Må hon förlåta mig det: jag råder icke mera över mig själv. Nu är min ställning den – att, o Gud, jag måste framtvina mina dagar med ett för mig olika väsende och det är väl lika oskyldigt av mig att känna plåga och vämjelse härvid,

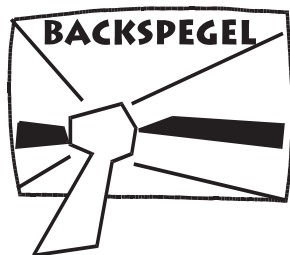
som det icke förebrås hunden, att om hö räckes honom att äta, eller kött åt hästen, de bägge, oaktat hunger, finna det omöjligt för sig att därav leva. Därför – barmhärtige himmel – ryckes ständigt allt mer ifrån mig det, varmed jag känner likartad! Bör det förebrås mig att jag härav lider grymma kval? – Om under det att man oupphörligt bjuder hästen kött, (vilket för hans natur är omöjligt att livnära sig av), han tillika upphörligt ser, huru hö och gräs tages alltmera ifrån honom, föres bort allt längre i fjärran – manne detta ej är en stor och oskyldig pina får styrka av Gud. Gud hjälpe mig! Jag har ådragit mig mitt djupa jordiska elände genom en för stor eller missförstådd godhet d.ä. svaghet. Mitt straff är lika långvarigt som livet.

Herre allsmäktige förbarma dig! – Nog kan jag vila i hoppet på Gud och evigheten: detta hjälper mig i det stora. – Men i varje enskilt fall förvisnar mitt arma olyckliga hjärta, min ande faller tillsammans, jag har ingen lust till arbete, jag förmår knappt tänka. – Jag kan icke en gång hava den trösten, att mitt exempel kan vara en varning för någon annan. Ty huru skall människan göra? Är man god, och självupppoffrar sig, så får man det djupa elände som blivit min lott: är man hård, och icke efterfrågar en varelse, som fäst sig vid en oskyldigtvis, så bär man känslan av grymhet genom hela livet över sig. Detta är även så ohyggligt, som det andra är gruvligt. Ändå har jag

andra kval, som äro långt större än dessa. Ty att jag småningom förgås i denna värld, vad gör det? Jag hoppas på någon Guds nåd i en annan värld. Men Herre i himla! Jag sörjer över två andra varelsers oskuld!! Herre hav någon liten barmhärtighet! Låt icke allt ädelt fördärvas.

Almqvist gifte sig den 24 mars 1824 med Anna Maria Lundström (1797-1868), en enkel lantflicka, vid vilken han varit fäst – om än icke trolovad – alltsedan sitt 19:e och hennes 14:e år. Maria Lundström var född vid Edsberg, där hennes far var bryggare på godset. Hon hade varit barnpiga för Almqvists halvsyskon.

Ola Söderström i berättartagen.

Åke Björkvall med akvarell, signerad C.L.

Öppet hus i advent

Vintermörkret slöt sig runt hembygdsgården den andra advent då det sedvanligt var öppet hus i mangårdsbyggnaden. Kaffe och glögg, lussekatter och pepparkakor serverades som en försmak av julen. Folk satt i alla rum och var de kunde, i avvaktan på att Ola Söderström från Picchus skulle komma och berätta om Hammarbymordet. Ola Söderström ställde sig i dörröppningen mellan salen och förmaket och där fick han böja på nacken, lågt i taket som det är.

Berättelsen om mordet på apotekare Hallbergs-son fängslade åhörarna, som efter föredragningen fick komma med egna frågor och funderingar. Mordet är ju fortfarande inte uppklarat, vilket väl bidrar till att hålla intresset vid liv.

Ännu ett trevligt inslag under eftermiddagen var när Åke Björkvall överlämnade en tavla till hembygdsgården, en akvarell föreställande Eds prästgård, målad av signaturen C L på 1890-talet. Tavlan är arvegods, men Åke Björkvall ansåg att den nog skulle passa lika bra på hembygdsgården som hemma hos honom Applåder och tack!

Som avslutning kunde den som ville ta en sista kaffetår, handla i mjölkkammarboden eller förundra sig över decemberblommade gullvivor runt flaggstängen.

Inga Lisa Gustafsson

Grötfest

Bro Låtgille var i sedvanlig fin form då de lika sedvanligt stod för underhållningen vid 2008 års grötfest. Festdeltagarna verkade också vara i fin form och sjöng villigt om när ljusen ska tändas därhemma och om hur räven raskar över isen. Britt Marie Nygård sjön solo, främst ackompanjerad av Lennart Karlsson, men även låtgillet hängde med i dessa svängar.

Gröten var god, kokad av Siv Rydén och Ingegerd Petersson, och här kan nu avslöjas att det var tjock grädde i den – och om mandeln gick itu, kanske någon får ny fru?

Även om grötrimmandet gick trögt denna gång, så tyckte många att det var trevligt att träffas även vintertid och inte bara under cafésäsong.

Kvällen avslutades med kaffe och gratislotteri och rätt många grötätare kunde gå hem med ett paket under armen i den kyliga vinterkvällen.

Inga Lisa Gustafsson

Bro Låtgille klämmer i.

Britt Marie Nygård sjunger

Fullt ös i ladugården

Till minne av Albert

Femhundra år har gått och målningarna är lika fascinerande...

På 1400-talet inföll det sista stora byggnadskedet för Upplands landskyrkor. Ett stort antal av dem byggdes ut med sakristia och vapenhus, en del förseddes med torn. Också kyrkornas inre förändrades. Man rev de platta trätaken och ersatte dem med tegelvalv och snart fylldes murarna och de nya valven av målningar utan like. Hela den

St. Cosmas med medicinflaskan

bibliska historien liksom scener ur helgonlegenderna eller andra moraliserande berättelser kan vara avbildade där. Envar kunde på kyrkväggen tydligt läsa om allt vad till hans själs salighet hörde utan att känna till bokstäverna. Bilderna omges av rankor och blommor i bruna, röda och gula toner, mörknade eller bleknade men ännu givande en föreställning av vad som en gång varit.

Under ärkebiskop Jakob Ulvssons tid slog denna målarkonst ut i full blom. Kyrka efter kyrka målades av samma skickliga mästare och deras gesäller. En av mästarna känner vi till namnet, Albert Målare, som själv – eller hans lärjungar – målat i många av de uppländska kyrkorna och i kyrkorna runt Mälardalen.

Vem var han?

Albert invandrade som många andra från Tyskland till Sverige under Hansatiden. Han var född 1440 eller däromkring i Immenhausen nära

Kassel. I Tyskland hette han Albert Ymmenhusen. Här blev han Albert Målare eller Albertus Pictor. Han blev målarmästare 1465 och upptagen som borgare i Arboga. Sommartid var han mestadels på resande fot för att dekorera kyrkor. På vintrarna hade han sin pärlstickeriverkstad i gång. Han var också musiker och skulptör.

Arboga kändes till slut för trångt och Albert sökte sig till Stockholm. Den 12 augusti 1473 gifte han sig med Anna, som var änka efter Johan Målare. Hon hade av staden fått lov att driva målarverkstaden själv ett år, men måste gifta sig med en ny målarmästare före sorgeårets slut för att behålla sina privilegier. Albert löste ut Johans barn, övertog målarverkstaden och blev i detsamma husägare och borgare i Stockholm.

Resonemängtsäktenskapet slog väl ut. Anna och Albert fick flera barn. Utöver den konstnärliga verksamheten med lärningar och gesäller, hade Albert även här en textilateljé för pärlstickning och broderi, där också Anna deltog. Han ägde två stenhus vid Norre Port och betalade högre skatt än övriga målare i Stockholm. Det finns inget antecknat om Albert efter 1509. Man antar att han dog då och kan därför fira 500-årsjubileum.

Änglamålning

1487 försågs Albertus Pictor korset i Eds kyrka med kalkmålningar. Många av dem gick till spillo på 1760-talet, då koraltaret revs; endast målningarna på väggarnas nedre del är bevarade, restaurerade 1917. Annat finns kvar. Det har funnits en inskrift i korets numera rivna västra svickel (valvkappans nederdel) lydande: ”År 1487 är detta kor målat av mig, Albert, då herr Kettilbjörn var

kyrkoherde. Pris ske Gud i evigheters evighet, amen.”

Eds kyrka har också ett alttarbrun i vitt med broderier i guld, silver och silke, en kopia av ett medeltida alttarbrun. Originalen kan härstamma från Alberts Pärilstickares, d.v.s. Albertus Pictors ateljé i Stockholm vid slutet av 1400-talet och förvaras på Historiska Museet.

Om man vill fördjupa sig i själva målningarna, som är gjorda ”al secco”, d.v.s. målade på torrt underlag med vattenslammat färgstoff där kalk ingår och därefter kallades kalkmålningar, finns de att beskåda förutom i Eds kyrka, i mer än tjugo kyrkor i Uppland, några i Södermanland och i

Västmanland samt i Storkyrkan i Stockholm.

Man började fira minnet av Albertus Pictor redan i oktober 2008. 2009 kommer att bli ett jubileumsår, där främst de kyrkor som har målningar av honom anordnar program. Det kommer att bli kyrkospel, konstutställningar, medeltidsdagar, medeltidsmarknader, medeltida måltider, föredrag och symposier. I slutet av mars kommer frimärken med Pictormotiv. Alla evenemang finns länkade till www.albertuspictor.com

Inga Lisa Gustafsson

Faktauppgifter om Eds kyrka ur häftet ”Eds kyrka” av Ann Mari Karlsson.

Medelålders lätnad

Jag tycker det är skönt, det där
att slippa göra karriär,
och inte ha så stort besvär
att varje vår på nytt bli kär,
och ständigt undra vem man är!

Ingegerd Hedin, Runbybo,
ur boken ”Tankar och tillfällighetsverser.”

Från den gamla goda tiden

En skolklass i Strömsbergs skola hade lektion i modersmålet och läraren redogjorde för första personen av personliga pronomen:

- Vad är nu ”jag?”

En liten flicka svarade raskt:

- Skollärare.

Ur ett annat perspektiv

Om man tittar på någonting bakifrån, uppifrån, nerifrån eller från sidan, så ser det många gånger helt annorlunda ut än när man beskådar det framifrån. Därför kan det vara nyttigt att se saker från olika håll, ur olika synvinklar och kanske få ett annat perspektiv.

När stambytena för några år sedan skulle starta på Hagvägen, tänkte man sig att det skulle stå evakueringsbostäder tätt emot hembygdsgården och sågade därför ner alla träd vid tomtgränsen där husen skulle stå. Hyresgästerna protesterade över den begränsade utsikten och de tillfälliga bostäderna placerades i stället längst ner mot Pukslagargatan, vilket blev mycket bättre, sett ur ett annat perspektiv. Bakifrån framträdde då hembygdsgården helt annorlunda från ett håll som många inte sett på länge.

Runt undantagsstugan i Ed har det inte skett så mycket förändringar de senaste åren. Förändringarna pågår i stället inuti byggnaden, som rustas upp vartefter det finns kraft och pengar. Från gavelsidan ser stugan väldigt idyllisk ut när syrenerna blommar.

Och vad är detta för imponerande byggnad? Jo, det är klockargården i Ed, fotograferad från sjösidan, där man inte ofta har någon anledning att uppehålla sig. Framifrån ser den helt annorlunda ut.

Inga Lisa Gustafsson

Hembygdsgårdens baksida

Undantagets gavel. Foto: P.O. Mörkens

Eds klockargård bak

Eds klockargård fram

Nytt remissvar på detaljplanen för Norra Messingen

I förra numret (4-2008) av Hembygden publicerades Hembygdsföreningens remissvar på följande skedet (samarbetsförelag) av detaljplanen för Norra Messingen. DCEplaneringstempot i denna förelaga är forcerat för politikernas sida med en minimal remisstid för skede tvä detaljplaneprocessen (utställningsförelag) sCEkommer detta remissvar redan nu.

Fotografier: Klas Lundkvist 2006

Hembygdsföreningen är kritisk till följande slaget till detaljplan och hanteringen av hela planprocessen.

I sakförelagorna vidhåller vi det som vi framföra de i samarbetskedet. VCE alternativa förelag i form av en planskiss bifogas som *bilaga 1*. [Ej med hS - publicerad i Hembygden 4-2008, sid 17]

Sammanfattning av våra synpunkter:

- 1) **Hembygdsföreningens stCEdpunkter kommenteras inte i samarbetsredogörelsen, samarbetsredogörelsen är bristfällig utför.**
- 2) **Formellt fel dCEangivna handlingar ej bifogats dCEtställningsförelag slaget distribuerades 3 december.**
- 3) **Följande kort remisstid, bl a med anledning av ovanstående formella fel.**
- 4) **Den byggnadsantikvariska utredningen är ej komplett och slutföra d. Den ska slutredovisas februari 2009 vilket inte påeekas i utställningshandlingarna.**
- 5) **Flera byggnader gCE tekniskt att bevara och CEeranvända.**
- 6) **Panncentralen - varför finns inga planbeställningar som garanterar bevarande och CEeranvändande?**

Nedan utvecklar vi vCEa synpunkter.

1) Bristfällig samarbetsredogörelse

Vi förelvöntade oss att i samarbetsredogörelsen förel vCE alternativa förelslag kommenterat i sak vad det gäller:

- * gymnasieskolan placering - varför gCE det inte att ändra gymnasieskolans placering?
- * bevarandet av byggnader - varför är ett bevarande av de röda husen och kontorshuset inte möjligt?

Samarbetsredogörelsen refererar Hembygdsföreningens synpunkter så här (sid 7):

Upplands Väsby Hembygdsförening framföra att de är positiva till att kommunen satsar på en ny gymnasieskola. DCEden aktuella planen inte förel enar nybyggnation av ett gymnasium med ett bevarande och CEeranvändande av kultur- och industrihistorisk bebyggelse sCEger Hembygdsföreningen nej till planförel slaget.

Sedan sCEger Samarbetsredogörelsen inget mer! Att förel eningen presenterat ett alternativt förel slag med ett annat löse förel gymnasieskolan refereras vCE rhuvudtaget inte . Ett förel slag som skulle kunna möjligt gCE a ett bevarande av de röda husen. VCE yttrande lyfter även fram kontorshuset och panncentralen/skorstenen förel 1948 som bevarandevörel rda och förel eslCEkonkreta planbeställningar förel bevarandet av byggnaderna.

Om allt detta är det helt tyst.

Samråsredogörelsen avslutas med ett avsnitt med rubriken Över de synpunkter som inte tillgodosetts. Här listas inga synpunkter som rövudtaget.

Stadsarkitektkontoret hävdar (efter samtal) att här kan bara de tillgodosedda synpunkter som framförts av sakägare i PBL:s mening finnas med. Med denna tolkning framstår synpunkter som kommit från andra remissorgan än sakägare som tillgodosedda även om de inte är tillgodosedda!

Enligt vår mening är samråsredogörelsen inte korrekt i och med att den inte redogör för och kommenterar/bemöter våra synpunkter och förslag. Den som nu tar del av Samråsredogörelsen får ingen som helst information om att Hembygdsförbundet eningen har förutsett ett alternativt förslag.

På kommunens egen webbplats finns en sida om Planprocessen där du kan se alla jandedokument (se: www.upplandsvasby.se/toppmeny/kommunen/forvaltningar/stadsarkitektkontoret/detaljplaner/planprocessen.4.8c666a1045b48443e80003471.html):

Samråsredogörelse

Samtliga skriftliga synpunkter som inkommit angående samråsredogörelsen ska sammanställas och **besvaras** i en samråsredogörelse. De inkomna synpunkterna analyseras och allmänna och enskilda intressen vägs mot varandra. Synpunkterna medför ofta en bearbetning och justering av förslaget. Således är samråsredogörelsen som det bearbetade förslaget är byggnadsnämndens beslutsunderlag inför nästa skede i processen, utställning av planförslaget.

I Boverkets handbok om detaljplaner står det om hanteringen av samråsredogörelser:

Samråsredogörelsen skall i **princip innehålla alla förslag och synpunkter** som kommit fram under samråsredogörelsen **samt kommunens motiverade ställningstaganden** till dessa. Det gäller även inlägg som inte har en omedelbar betydelse för aktuell plan men som kan ha betydelse för fortsatt planering t. ex. i grannskapet. (sid 26)

Övergripningen bör ligga på samma nivå som de synpunkter som **inte tillgodosetts med tydlig motivering varför skett**. (sid 58) [våra markeringar]

2) Ej bifogade handlingar

I Samråsredogörelsen ses att Hembygdsförbundet eningens yttrande bifogas i sin helhet som bilaga till redogörelsen.

Av detta ser vi inga spår i de ursprungliga utskickade planhandlingarna. En sammanställning av alla remissvaren från samråsredogörelsen kommer förstås måndagen 15 december. Dvs det är mer än halva utställningstiden passerat.

3) Remisstiden

Remisstiden är enligt vår mening orimligt kort. Detta av flera skäl:

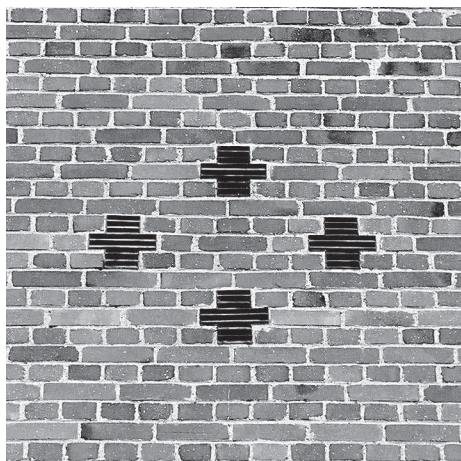
- planens stora betydelse för kommunen
- närheten till storhelger
- den korta tiden gör det svårt att behandla planförslaget inom förreningens normala mötesrutiner.

Vi vet vad PBL säger: Ö...ställa ut planförslaget under minst tre veckor. ÖMen detta är en minimikrav.

I Boverkets handbok om detaljplaner (Boken om detaljplan sid 29) säger:

Under semestertider, längre helger och för särskilt viktiga förslag utställningstiden vara längre

Med anledning av ovanstående och med anledning av det formella felet att Hembygdsföreningens samrådssvar inte bifogats som angivits i handlingarna anser vi att utställningshandlingen måste göras om och en ny remisstid ställs ut.

4) AIX-utredningen

På kommunstyrelsemötet 2 juni beslutades om uppdraget att förkomma med förslag att tillvarata Industrihistorien/Industrihistoriskt värdefulla byggnader ska redovisas till kommunstyrelsen sammanträdde den 1 december 2008. ÖSom en del i detta har Stadsarkitektkontoret anlitat AIX Arkitekter (AIX Byggnadsantikvarisk utredning, Etapp 1, 20081104).

Vi anser att Kommunstyrelsens uppdrag inte är uppfyllt genom att bara hänvisa till den alldeles för sent beställda byggnadsantikvariska utredningen. En utredning som enligt vår mening inte är ett fullgott beslutsunderlag. För fattarna säger

själva att det är en snabbt framtagen och riskfull utredning som är att se som ett arbetsmaterial.

- Var finns de förslag som Kommunstyrelsen beslutade om 2 juni?
- Varför delades utredningen som var klar 4 november ut till Kommunstyrelsen först vid sammanträdet 1 december?
- Hur kommer kommunen att slutligen få detta uppdrag?

Hembygdsföreningen är på flera punkter kritisk till denna utredning. Först genom att resultatet är svårtolkat och att fattarna blandar effekter om bevarande med effekterna vad som karaktäriserar en industrihistorisk miljö. Hembygdsföreningens mer utförliga synpunkter på AIX-rapporten finns som **bilaga 2**. [se nedan]

5) Flera byggnader gäller tekniskt att bevara och överleva

AIX säger i sin rapport att ur teknisk synpunkt går flera byggnader att bevara:

- **Röda Husen** (Önga synliga, allvarliga byggnadstekniska brister (AIX sid 6)).
- **Kontorshuset** (Öden framstår som gedigen med bearbetade detaljer och högkvalitativa material. Dess byggnadstekniska status verkar vara god (AIX sid 18)).
- **Industrihallarna mot Optimusvägen** (Öden har ursprungliga detaljer och materialbehandling som är av arkitektoniskt värde. Om programmet för den nya detaljplanen medgett en hallbyggnad i motsvarande längd hade ett bevarande framstått som möjligt (AIX sid 18)).
- **Panncentralen med skorsten** (Öden i sig själva är gott skick. Karaktäristisk, murad skorsten som verkar vara i gott skick (AIX sid 8)).

Varför har inte kommunen tagit fasta på detta i planarbetet och gjort några egna utredningar (utöver Panncentralen, se vidare nedan) utifrån AIX:s rapport?

6) Panncentralen

Det är utmärkt att panncentralen lyfts fram som värd att bevara. Detta görs på flera ställen i planen.

Skrivningarna (våra markeringar):

Ó..vara **måligt** att bevara...” (sid 13);

Ó..**kan** panncentralen med skorsten vara kvar...” (sid 17)

Ó..**ges måligt lighet** att vara kvar och om den behövs **be** dess karaktärsdrag beaktas vid ändring. Proportioner och utformning av fasaderna skall **behövas skötligt som måligt lighet ...**”(sid 29)

Ó..I detaljplanearbetet har bevarande av panncentralen bedömts **som måligt** och getts en byggrätt.” (Samrådsredogörelsen sid 7)

samt i de formella planbestämmelserna på plankartan:

ÓK₁ - Panncentralen och skorstenens karaktärsdrag skall beaktas vid ändring.

Krav på bevarande ställs ej ut.

är enligt vår mening alldeles otillräckliga och defensiva. Att överlämna detta till en kommande avtalskrivning ser vi som oroväckande. I planen skall bevarande och återanvändning slås fast!

I de formella planbestämmelserna så skall raden:
ÓK₁ på bevarande ställs ej ut.

Vi förde i vårt samrådsuttrande fram förslag på planbestämmelser för bevarande och återanvändning (något justerade sedan vårt samrådsuttrande):

För de röda träbyggnaderna inklusive smedjan i tegel omedelbart öster om träbyggnaderna, kontorsbyggnaden, panncentralen med skorsten

behövs det i planen skyddsbestämmelser som tillgodoser följande:

- att byggnaden inte får rivas (alla ovan angivna byggnader)
- att fasaderna och volymerna inte får förvanskas, vid ombyggnad ska samma fasadmaterial och färg som befintlig användas (alla ovan angivna byggnader)
- att taklandskapet/lanterninerna bibehålls (träbyggnaderna inkl. smedjan)

Slutord

Hembygdens alternativa förslag som presenterades som samrådsuttrande visar på en placering av skolan i hörnet Centralvägen-Industrivägen - d v s 35 meter norr om det läge som planen föreslår. En flyttning av skolans läge som skulle göra det möjligt att bevara och återanvända de röda husen för skolans eller stationsområdets behov.

Det kulturhus som planen föreslår i hörnet Centralvägen-Industrivägen kan lösas på en rad andra sätt. Avvakta utredningen om kulturlokaler innan man slår fast att ett nytt kulturhus ska ligga i Messingen!

För ett nytt kulturhus finns flera alternativa platser, t ex på Centralvägen 9 där dagens kulturhus ligger. För detta finns sen tidigare arkitektförslag med förslag på om- och tillbyggnader.

Om behov av kulturlokaler finns i Messingen så finns flera goda industribyggnader att återanvända!

För Upplands Väsby Hembygdens förening

Klas Lundkvist

Bilaga 2: Hembygdsförenings eningens kommentarer till AIX:s byggnadsantikvariska utredning. Dessa kommentarer överlämnades till Kommunstyrelsens ledamöter den 1 december 2008 då AIX Arkitekter presenterade utredningen för politikerna.

Kommunstyrelsen den 2 juni (2008 (nr 100, punkt 5) beslutades:

Uppdraget att överkomma med flera slag att tillvarata Industrihistorien/Industrihistoriskt värdefulla byggnader ska redovisas till kommunstyrelsen sammanträdde den 1 december 2008.Ö

Som en del i denna redovisning har Stadsarkitektkontoret anlitat AIX Arkitekter. (AIX Byggnadsantikvarisk utredning, Etapp 1, 20081104).

Upplands Väsby Hembygdsförening är på flera punkter kritisk till denna utredning. Framst genom att resultatet är svårtolkat då flera fattarna blandar fakta om bevarande med officiella ställningen vad som karaktäriserar en industrihistorisk miljö

I rapporten sälls:

Öppgrund av att planeringen är långt framskridet har detta underlag tagits fram under viss tidsnärhet. Inventeringen, värderingen och bedömningen är därför att betrakta som **översiktlig** [vår kursiv] (sid 3)

och vidare

Öbservera att flera värderingar baseras på billigt material och på ovann beskrivna besiktning. Värderingen är med hänsyn till detta i det närmaste ett **arbetsmaterial** [vår kursiv] (sid 4)

D. v. s: den anlitate konsulten säger själv att deras rapport inte är ett fullgod redovisning av uppdraget! Av flera redovisade byggnader har endast en byggnad (panncentralen) besiktigats invändigt i sin helhet. Fyra byggnader har endast besiktigats delvis och tre byggnader har inte besiktigats invändigt över huvudtaget.

AIX skriver:

Öndustrin i kvarteret har haft stor betydelse för kommunen och dess utveckling. Den utgör en symbol för stationssamhället, kommunen och industrihistorien. Det är en bebyggelse som många identifierar sig och Upplands Väsby med. Det är således en lokalhistoriskt viktig miljö. (Sid 4.)

Ö Messingens fall är det faktum att samhället växte fram kring industrin som ger den starka identitetsvärden för bygden. Det finns med stor sannolikhet många som upplevde och arbetade inom industrin som fortfarande kan berätta om tiden. Det har också varit den miljö som de flesta möter när de anländer till Upplands Väsby. Det är miljöskapande bebyggelse som bidragit till karaktären. Det är med andra ord en symbol för Upplands Väsby och dess framväxt.

Ur ett industrihistoriskt perspektiv är kvarteret pedagogiskt genom sin successiva utbyggnad mellan 1903 och 1960-talet. • Rörningar har lagts till varandra och bildat ett invecklat bebyggelseområde. (Sid 14.)

Ö Byggnaderna i Väsby verkstadsområdet har stor lokalhistorisk betydelse då de förklarar varför Upplands Väsby som samhälle uppstod. De är tillsammans med stationen navet kring vilket orten växte fram. (Sid 15.)

För handen som Hembygdsföreningen lyft fram vid ett flertal tillfällen.

Det vi från staden ber oss mot i AIX-rapporten är officiella ställningen vad som karaktäriserar en industrihistorisk miljö

AIX skriver:

Ö Faller ingen byggnad besitter egna värden (!) utan det är i sambandet och samverkan mellan volymerna som värdet sitter. (alldeles riktigt!) (Sid 4)

Ö Flera ändringarna har dock inte alltid varit av godo eftersom flera årsringar har blivit svårtydbara. (sid 14)

Ö Trots att byggnaden [kontorsbyggnaden] inte är från Messingens tidigaste period, är den en representant för ett expansivt skede i Upplands Väsby's industriella period. (vår kursiv) (sid 18)

Vi h dd ar:

Industrier karaktäriseras av ständig utveckling. Att  sringarna g e in i varandra är ett grundläggande kännetecken i en industris successivt tillkomna bebyggelse. Varje  sring berättar sin historia!

Synsättet avslår ar få fattarnas syn p evad som är autentiskt - ett synsätt p autenticitet som vi ser det, inte är tillämpbart p industrier. Det autentiska i en industrialis gning behöver inte best e av att den st e precis som döden togs i drift. Det **autentiska** i en industri är just **få h  dringen!**

Få att visa p eorimligheten i det traditionella autenticitets-synsättets tillämpning p industrier vill vi ge ett exempel: Om t ex Wäsby Verkst ders ursprungliga tub-drageri inte få ändrats skulle få etaget med all säkerhet g e omkull p e 1910-talet och anläggningen få svunnit i samband med detta. Det  r tack vara att byggnaderna fortlöpande byggts om och till som de fortfarande st e kvar!

AIX skriver:

 den arkitektoniska och byggnadstekniska kvalitén p och i byggnaderna varierar och av genomförd besiktning att d n a *finns mycket lite materiellt bevarat*  [v e kursiv] (sid 14)

Vi h dd ar:

Trots att byggnaderna  r ombyggda s e  r de i sig i högsta grad  materiella   Menar man med skrivningen "finns mycket lite materiellt bevarat" egentligen att det finns mycket lite kvar av de ursprungliga (= autentiska) byggnaderna?

AIX skriver (om R  a husen):

"den byggnad som idag finns på platsen kan mycket lite material sägas vara ursprungligt. Invändigt  r träväggar, golv och tak helt bortbyggda /..../.  (sid 15)

 Av den  e rsiktliga besiktningen att d n a finns inte heller ursprungliga byggnadsdetaljer bevarade i någon nämnvärd utsträckning.  (sid 15)

 Bed n ningen av tr sbyggnaderna  r att det i princip inte finns några materiella v rden, s ekallade dokumentv rden, bevarade.  (sid 17)

Vi h svdar:

Om byggnaderna f e st e kvar - även om de tidigare  r ombyggda - s har de i sig b e materiella v rden och dokumentv rden vilket gör att de kan berätta sin del av historien!

AIX skriver:

 Att spara enstaka byggnader eller delar av dessa som objekt /.../ kommer att sänka värdet avsevärt.  (sid 17)

Vi h svdar:

Hus som st e kvar - även om de byggts om få att kunna  erans ndas - är alltid bättre än få alltid utpl ade hus dådet gäller att berätta platsens historia!

Det är alltid bättre att byggnader st e kvar - de immatriella minnena behöver ha stål av de fysiska sp en som byggnaderna utg r !

Inga tekniska problem att bevara flera av byggnaderna

[Avsnittet ej med h r då det finns med i själva remissvaret, se ovan]

Upplands V by Hembygdsf  ening uppmanar Kommunstyrelsen att besluta om en ny helt  kande byggnads- och industrihistorisk utredning som underlag få ställningstagandena om vilka byggnader som ska bevaras.

Upplands Väsby Hembygdsf  ening

Kjerstin Bj kman, ordf rde

Det var en gång...

Vintervägar

1786 kommer ett kungligt brev till innehavare av väglotter med order att snöskotta och ploga vägarna. Vårt nordiska klimat ställer sina krav. Ordet snöplogning introduceras. Det skall ta nära 170 år, innan ”kemisk halkbekämpning” skrivs in i vinterväghållningens nomenklatur.

Förordningen ”Allmänna vägars underhållande vintertiden” utkommer 1790. Det bildas ploglag, som finansieras med en vinterväghållningsskatt (!) i stället för väglottsinnehavarnas prestationer in natura.

På 1860-talet sätts de första snöskärmarna upp (drivskydd, men de kommer till större användning först under 1920-talet).

Sandning av vägar vintertid sker i vid mening först på 1920-talet, och då på större vägar, infarter till städer och i branta backar. Även salt (natriumklorid) sprids på en del gator. Inblandning av salt i sanden prövas redan i slutet av 1930-talet. De första försöken att motverka isbildning på vägbanan (kemisk halkbekämpning) utförs i Västmanland vintern 1949-50. I slutet av 1960-talet övergår man mer allmänt till att strösalta de större vägarna; metoden förfinas sedan successivt.

Ur Vägverkets bok:

Vägar, Dåtid, Nutid, Framtid, 1991.

Vallvägen/ dåv. Vilundavägen vintern 1985

Från den gamla goda tiden

Hört i folkparken:

- Friade han verkligen med detsamma?
- Ja, vi hade dansat en dans och visst väl inte vad han skulle säga.

Förälskad i Tom Trick

Nu behöver man inte gå ut till brevlådan och hämta brev och tidningar, i den nya lägenheten kommer posten direkt i en springa i dörren. Det knäpper till i hallen och hon skyndar sig ut för att vara först att hämta dagens post. Idag är det fredag och då kommer Hemmets

Veckotidning. Hon har väntat hela veckan på att få läsa en ny sida om Tom Trick. Tidningen finns där. Hon tycker att den sväller av Toms starka armmuskler. Själv är hon hans fästmö Mary. Men Mary är svarthårig. Hon ser sig själv i spegeln.

-Ditt hår är cendrefärgat, säger mamma. Det är ungefär som sand. Och där sitter en blå rosett! Hon drar ur den och rufsar till håret. Det blev lite bättre.

På tidningens omslag finns en tant i röd jumper, ganska fin, tycker hon. Den är full av bilder på prinsessan Sibylla och kronprinsen. Hon blåddrar hastigt förbi och bryr sig inte heller om veckan novell "Hjärtat finner sin väg." På sidan 14 dyker han upp. Den här veckan är han och Mary i djungeln. Tom klättrar vigt i träden efter en liten apunge som har förlorat sin mamma.

-Vill du ha en liten baby, Mary, frågar Tom ömt.

-Ja, svarar Mary blygt, jag ska sköta väl om den.

Hon är förälskad i Tom. Berit och AnnMarie i hennes klass är kära i två vanliga pojkar. -Småpojkar! tänker hon. Hennes Tom är en riktig man, ingen kan mäta sig med honom. Hon drömmer att han stiger ur tidningen och är levande.

Nästa vecka ramlar Mary ner i en sjö, som är full av alligatorer. Det är en sorts krokodiler med särskilt stora och vassa tänder. En av dem har redan huggit tag i Marys vita arm. Tom kastar sig i vattnet och slår - vilken tur att han är så stark! - odjuret mellan ögonen så att han släpper taget. Vattnet är rött av blod, men Mary blir räddad.

-Man vet ju att det alltid slutar bra, tänker hon. Det känns som om hon har märken efter alligatorns tänder på armen, men det syns ingenting.

Veckorna och månaderna går. Toms gula, lockiga hår är alltid nyklippt. Hon bestämmer sig för att Mary har en liten sax i väskan som hon bär i midjebältet. Tom går nästan alltid barfota, även om det finns skorpioner i närheten. Han rullar två träpinnar mot varandra och genast brinner en eld när Mary ska laga mat.

Han är inte bara stark utan också klok och god. Han älskar små djur och räddar fångslade svarta flickor från att bli sålda som slavar - ett öde värre än döden. Varje vecka erbjuder Tom henne ett nytt äventyr. Hon lever i rollen som hans vackra och modiga Mary. Det är ett helt underbart, idealiskt förhållande. Hennes värld med Tom Trick är hemlig och bara hennes egen. Hon är en alldeles vanlig, flitig flicka. Ingen vet att Tom följer henne till främmande länder i geografiboken eller att hon

ser att han liknar den unge Gustaf II Adolf.

Hon växer och blir lång och smal. Hon åker på sommarläger, hon spelar och sjunger i kör och hon läser alla böcker hon kommer över tills ögonen svider. Hemmets Veckotidning faller i glömska och Tom Trick bleknar. Hon upptäcker att en riktig pojke också kan vara intressant.

Hon har fått svärma i fred. Hon har blivit besparad den brutala verkligheten. En flicka i klassen ovanför har fått sluta skolan för att hon väntar barn. Hon har någon att jämföra de pojkar och män med, som hon möter. Den hon väljer behöver inte ha Toms armmuskler, men han ska vara god och klok, ha lockigt hår och våga rädda henne, om hon faller

Tom Trick stannar rådvill under en jätte-svamp. Han förmår inte längre följa spåren av den märkliga "gummiesan", som har gripit Pamela. Ty spåren utplånas alltför snabbt av

Han är förtvivlad och andtruten, trött efter språngmarschen. Nu försöker han samla sig och finna en lösning på problemet. — Hur ska jag kunna rädda Pamela? suckar han.

i sjön. Framför allt ska han älska sin Mary som hon är. Hon kommer inte att nöja sig med vem som helst.

Tack Tom Trick!

Gunnel Blücher

Bilder Copyright Bull's Presstjänst

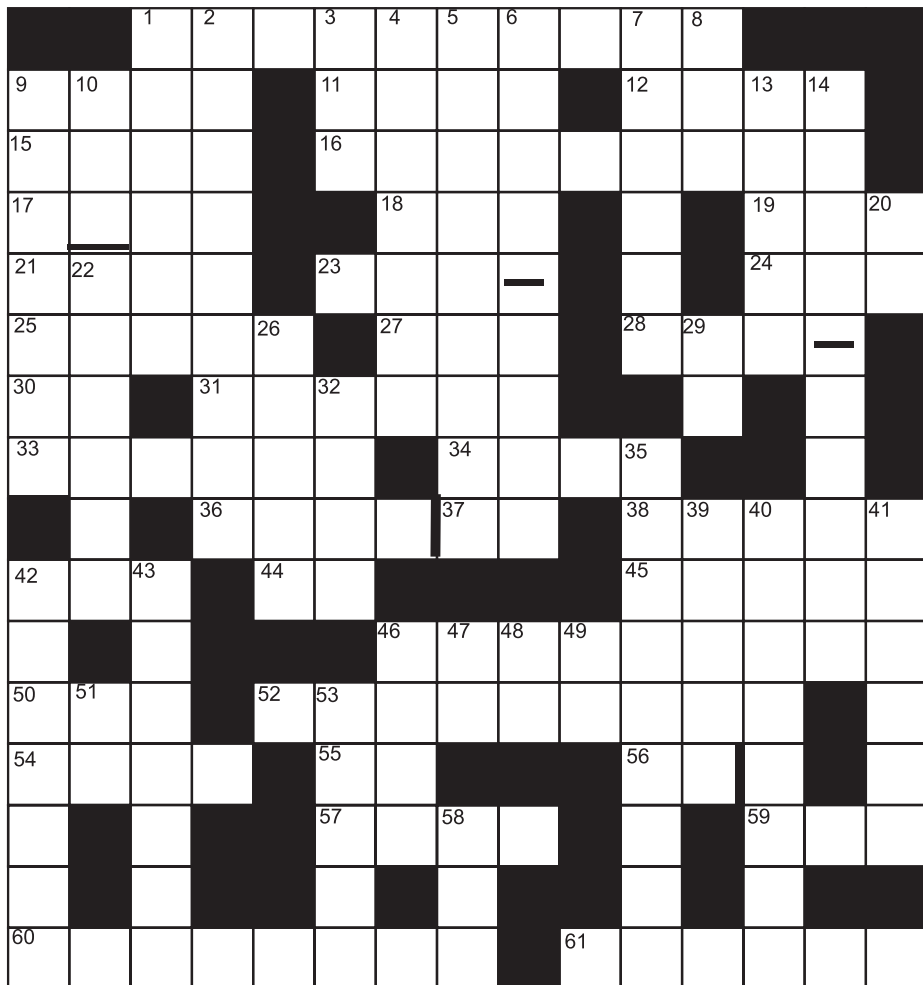
Almqvistaren

En rimmare i nöd må väl sig fasligt gruva,
men Sesemana då är denna rika gruva,
som räcker honom hjälp i tusentals behov.

C J L Almqvist, ur Sesemana

Korsord 1-2009

Konstruktör: Lennart Hedlund. Lösningen insändes senast den 1 april till: Hembygden, Box 40, 194 21 Upplands Väsby. Märk kuvertet ”KORSORD”

Vågrätt

1. Skogsskövling, olovlig skogavverkning
9. Finns mången i Väsby
11. Aktiekurs
12. Kunganamn
15. Motsats
16. Drevs tidigare i Väsby av en man med namnet Berglund
17. Undersätsig
18. Bruttonationalprodukt
19. Granne i öst
21. Vår moder
23. Manke
24. Ceremoni
25. I sådana fjädrar sägs en del gå klädda i
27. Zigenare
28. Halva namnet på ett bensinföretag
30. Cypressväxt
31. Är väl de flesta knappar
33. Garland
34. Står på läkarrecept ibland
36. Tönt
37. Körde tidigare i Stockholm
38. Är ägget
42. Döljer kroken
44. Höjdare
45. Karl
46. Versfoten
50. Lägsta kvinnorösten
52. Är C-vitaminrika
54. Nödtorft
55. Vimsig
56. Radon
57. Inkvartering
59. Orkar
60. Som rör kommuner
61. Klampa

Lösning till Julkorsordet

Vinnare:

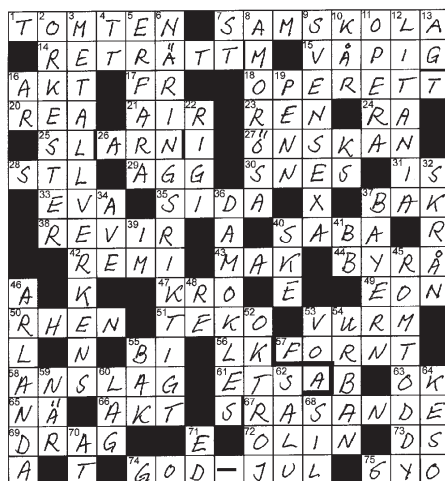
Monika Svan-Ivola

Uno Lundgren

Sven-Eric Andersson

Lodrätt

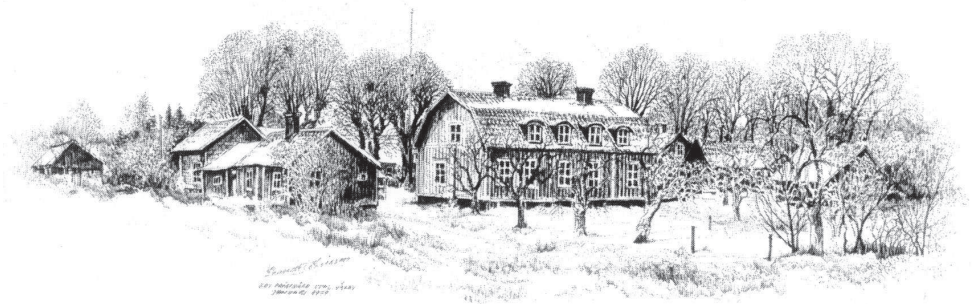
1. Grund
2. Uppvigling
3. Blir mer och mer vanlig bland bilister
4. Degunderlag
5. Bjöd Lars Roos på
6. Han bodde i många år i "Samskolan"
7. Stil, som avlöste barocken
8. Med -de-France, en provins i Frankrike
9. Lättrökt kotlett
10. Ribonukleinsyra
13. Ytvidd
14. Välkänd ambulerande Väsbyhandlare
20. Ger nytt
22. Svit
26. Annat namn på Kraka
29. Pust
32. Längdmått
35. Drömsk färg
39. Individ
40. Kärlek till nästan
41. Stark svensk sport
42. Gjorde Turkiet till en modern stat
43. Na
46. Luft
47. Lågland
48. Arsenik
49. 3.14
51. Änglastaden
53. Bär upp elkablar, hängbroar m.m.
58. Damm

Vykort med Väsbymotiv

tecknade av väsbykonstnären Lennart Ericsson finns fortfarande att köpa hos hembygdsföreningen. Det finns tre motiv: ett av Eds prästgård och två av "lanthandeln" (Henriksborg) nere vid pendeltågsstationen.

Korten är i svart/vitt, dubbla med kuvert och kostar 5:- styck.

Hyr lokal med atmosfär

Upplands Väsby Hembygdsförening erbjuder Nedre Runby gårds LADUGÅRD till fest, konferens, dop, minnesstund, årsmöte, kurser m.m.

LADUGÅRDEN är en modernt utrustad och handikappvänlig lokal med plats för upp till 50 personer. Tillgång till kök med utrustning för tillagning av enklare förtäring. Hörslina finns

LADUGÅRDEN kan hyras privat eller av organisation för enstaka tillfällen. Hyresansvarig ska vara lägst 25 år.

Eventuell avbokning måste ske senast 14 dagar innan tidigare överenskommet hyrestillfälle. Sker avbokning senare, debiteras en avgift med 450:-

LADUGÅRDEN ligger på bekvämt avstånd från pendeltågsstationen i Upplands Väsby. Det finns en stor parkeringsplats i anslutning till lokalen och buss 562, från pendeltågsstationens västra sida, stannar 150 meter från entrédörren.

Priser

Halvdag (max 4 tim)

500:-

Heldag

900:-

Reservation för prishöjningar

UTHYRNING

Ingegerd Peterson

08 590 347 76

Siv Rydén

08 590 333 46

Foto: Gunborg Lejon

Foto: Gunborg Lejon

Upplands Väsby Hembygdsförening

Box 40 194 21 Upplands Väsby

ANSÖKAN OM MEDLEMSSKAP

Datum

SÖKANDE

Förnamn	Efternamn	Född år
Address		
Postnummer	Postadress	
Telefon	Mobil	
E-mailadress		

MEDSÖKANDE (ev)

Förnamn	Efternamn (om annat än ovanstående)	Född år

YRKESERFARENHET/ INTRESSEN

Främst sådant som du bedömer kan vara av intresse inom föreningens verksamhetsområden.	

Upplands Väsby Hembygdsförening
Box 40, 194 21 Upplands Väsby
Hembygdsgården: Hagvägen 2 / Pukslagargatan
Telefon 08-590 826 40
Plusgirokonto 29 81 91-8

STYRELSE 2008-2009

Kjerstin Björkman, ordförande	Telefon 590 320 82
Klas Lundkvist, vice ordförande	590 936 81
Marianne Söderström, sekreterare	590 338 38
Inger Nyström, kassör	590 820 93
Barbro Kvist, ledamot	590 917 21
Vanja Edwinson ledamot	590 344 66
Susanne Bergman ledamot	590 858 84

ERSÄTTARE

Karin Hemph	590 852 72
Maria Fälth	590 899 57
P O Mörkens	590 807 80
Gun-Britt Welander	590 843 19
Roland Storm	590 763 64
Carin Kedvall	590 704 08

MEDLEMSBLADET HEMBYGDEN

Inga Engdahl, ansvarig utgivare	590 300 20
Inga Lisa Gustafsson	590 336 42

REVISORER ORDINARIE

Lars Eklund
Göran Sandberg

ERSÄTTARE

Barbro Fredriksson
Anette Ehrnholm

UTHYRNING AV LADUGÅRDEN

Ingegerd Peterson	590 347 76
Siv Rydén	590 333 46

Valberedning

Anna-Liisa Bergman, Lisbeth Tejre, Kerstin Kéry